

Süleyman Askerî Bey: Teşkilat-ı Mahsusa'nın İlk Başkanı

Süleyman Tekir

İstanbul, Kronik Kitap, 2022, 345 sayfa, ISBN 978-625-8431-87-2.

Işıl BAKKALOĞLU*

İncelediğimiz yayının sahibi Doç. Dr. Süleyman Tekir, Sinop Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde görev yapmaktadır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı, Türk Jandarma Teşkilatı, Millî Mücadele, Musul Meselesi, salgın hastalıklar, Teşkilat-ı Mahsusa vb. konularda çalışmalar yapan Süleyman Tekir'in 2021 yılında Kronik Kitaptan çıkan *Beyaz Harp* isimli bir kitabı daha bulunmaktadır.

Süleyman Tekir, *Süleyman Askerî Bey: Teşkilat-ı Mahsusa'nın İlk Başkanı* adlı eserinde, Türk tarihine geçmiş komutanlardan Süleyman Askerî Bey'in hayatını arşiv, anı kitapları, fotoğraflar kullanarak derinlemesine incelemiştir. Tekir, kitabın yazımı aşamasında Süleyman Askerî Bey'in ailesinden bilgi ve belge konusunda yararlandığını belirtmiştir. Aile arşivinde bulunan Süleyman Askerî Bey'in Trablusgarp Harbi'ne ait günlükleri ilk kez bu kitapta kullanılmış ve aileden alınan bilgi ve belgeler kitabın, konuyla ilgili diğer kitaplara nazaran orijinalliğini ve önemini ortaya koymuştur.

Kitap beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde yazar, "Kaynaklara Dair" başlığında kitapta kullandığı kaynaklardan kısaca bahsetmiş ve Süleyman Askerî Bey ile ilgili daha önce yapılan diğer çalışmalara değinmiştir. Genel hatlarıyla kitap, Süleyman Askerî Bey'in gençlik yılları ve eğitim hayatından başlanarak, hayatını kaybettiği 1915 yılında noktlanır.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Türkiye Cumhuriyeti Anabilim Dalı, Sakarya, isilaybakkaloglu@gmail.com

İlk bölüm Süleyman Askerî Bey'in doğum yeri ve tarihiyle başlar. Askerî namının, dedesi ve babasının da askerlik mesleğine mensup olmalarından dolayı âdetâ ailenin soyadı hâline geldiğine bu bölümde yer verilmiştir. Harp Okulundan başarıyla mezun olmasından sonra Harp Akademisine devam eden Süleyman Askerî Bey, 5 Kasım 1905'te *mümtaz yüzbaşı* rütbesiyle eğitimini tamamlamıştır. Süleyman Askerî Bey'in erkân-ı harp olup olmadığı tartışmalarına yer verilen bölümde yazar, Süleyman Askerî Bey'in sicil dosyasından faydalanarak konuya açıklık getirmeye çalışmıştır. Süleyman Askerî Bey, ilk görev yeri olan İzmir'de amcası Cemil Paşa ve Dr. Nazım Bey sayesinde İttihat ve Terakki üyesi olarak cemiyetin en aktif isimlerinden biri hâline gelmiştir. Dönemle ilgili en popüler kehanetlerden biri olan, Süleyman Askerî Bey'in bir falcıya giderek orada hayatıyla ilgili acı bir kehaneti öğrenmesi, Ömer Seyfettin'in anlatısı esas alınarak kitaba aktarılmıştır. Manastır'a tayini ile birlikte Şemsi Paşa suikastında oynadığı önemli rol, Süleyman Askerî Bey'in İttihat ve Terakki içerisindeki konumunu kavrayabilmek açısından önemlidir. Birinci bölüm, Süleyman Askerî Bey'in 1909 yılında Bağdat'a atanmasıyla son bulur.

İkinci bölüm, Trablusgarp ve Balkan Savaşlarının anlatıldığı ve bu savaşlar sırasında Süleyman Askerî Bey'in hayatında önemli izleri olacak şahıslarla tanışmasından bahsedilen bölümdür. Bu bölüm özellikle, Süleyman Askerî Bey'in Trablusgarp harp günlüklerinden ziyadesiyle istifade edilmesi açısından önemlidir. Süleyman Askerî Bey ve arkadaşları, Trablusgarp Savaşı'na gönüllü olarak katılmış ve Bağdat'tan cepheye gidebilmek için kıyafet ve kılıçlarını satmışlardır. Süleyman Askerî Bey, Trablusgarp yolunda Beyrut'tan Mısır'a geçerken El-Ezher öğrencisi kılığına girmiş ve bu kılıkla bir fotoğraf çekirmiştir (s. 83) Oldukça zor ve maceralarla dolu olan yolculuk sonrası Süleyman Askerî Bey ve beraberindekiler, 19 Temmuz 1912'de Derne'ye ulaşmıştır. Burada Enver Bey, Mustafa Kemal Bey, Kuşçubaşı Eşref, Nuri (Conker) Bey gibi isimlerle bir araya gelmiştir. Süleyman Askerî Bey, muharebeler sırasında koltuk altından vurularak yaralanmış ve son derece acılı bir iyileşme süreci geçirmiştir. Süleyman Askerî Bey iyileşme sürecindeyken Balkan Savaşı patlak vermiş ve Trablusgarp Savaşı 18 Ekim 1912'de Uşi Antlaşması ile bitmiştir.

Üçüncü bölüm, Balkan Savaşı ve Süleyman Askerî Bey'in devlet başkanlığı yaptığı *Garbî Trakya Hükûmet-i Muvakkatesi* gibi önemli tarihî olayların ele alındığı bölümdür. Üçüncü bölümün başında Bâb-ı Âli Baskını'na yer verilerek, Süleyman Askerî Bey'in bu baskında rol alıp almadığı değerlendirilmiştir. Yazar, Süleyman Askerî Bey'in Bâb-ı Âli Baskını'ndan sonra yeni göreve atanmış olmasından, baskında etkin rol aldığı sonucunu çıkarmıştır. 11 Haziran 1913'te Sadrazam Mahmut Şevket Paşa öldürülünce yeni kurulacak kabinede kimlerin görevlendirileceği tartışma konusu olmuş, Süleyman Askerî Bey bu tartışmalarda da aktif olarak rol almıştır. Süleyman Askerî Bey'in bir taraftan cepheye savaşırken bir taraftan da siyasi olarak baskın bir karakter olduğu gösterilmiştir. Balkan Savaşı sonucu Garbî Trakya topraklarının kaybedilmesi üzerine Süleyman Askerî Bey ve gönüllü müfrezesi sınırı geçerek Kırcaali,

Gümölcine, İskeçe, Dedeğaç'ı Bulgar ve Yunan çetelerinden kurtarmıştır. 25 Eylül 1913'te kurtarılan bölgeler birleştirilerek *Garbî Trakya Hükûmet-i Muvakkatesi*'nin kurulduğu ilan edilmiştir. Süleyman Askerî Bey, yeni kurulan bu hükûmetin başına geçerek devlet başkanı olmuş ve Ekim 1913'e kadar Batı Trakya'da asayiş tesis etmiştir. Garbî Trakya Hükûmeti'nin dağılmasının ardından bölgede kalan Süleyman Askerî Bey, Bulgarlarla anlaşma sağlayarak, I. Dünya Savaşı'nda Bulgar-Osmanlı ittifakının kurulmasına öncülük etmiştir.

Dördüncü bölüm, günümüz popüler tarihinin en merak edilen konularından biri olan Teşkilat-ı Mahsusa'yı ele almaktadır. Yazar bu bölümde, Teşkilat-ı Mahsusa'nın bir istihbarat örgütü olduğu kanısının aksine örgütün aslında gayrinizami harp birimi olduğunu açıklamıştır. Süleyman Askerî Bey de Enver Paşa tarafından bu örgütün ilk başkanı olarak görevlendirilmiştir. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Kafkas cephesi açılmış ve Teşkilat-ı Mahsusa, Kafkas cephesinde de faaliyet göstermiştir. Yine bu bölümde Süleyman Askerî Bey ile Kafkas cephesi Teşkilat-ı Mahsusa üyeleri Bahaeddin Şakir ve Rıza Beyler arasında anlaşmazlıklar yaşandığının altı çizilmiştir. İki taraf arasındaki fikir ayrılıkları ilerleyen günlerde Süleyman Askerî Bey'in Teşkilat-ı Mahsusa başkanlığından ayrılmasına neden olacaktır. Başkanlık görevi sona eren Süleyman Askerî Bey, 1914 yılı sonlarında Basra'ya memur edilmiştir.

Kitabın beşinci ve son bölümünde, Süleyman Askerî Bey'in Basra valiliği, İngilizlerle yapılan mücadelesi ve nihayetinde intiharı anlatılmıştır. 3 Aralık 1914'te Basra Valiliği ve 38. Fırka Komutanlığına *Muhacirin ve İskân-ı Aşair Müdüriyeti Erkân-ı Harp Binbaşısı* namıyla tayin edilen Süleyman Askerî Bey, Irak cephesinde İngilizlerle cephe hattında göğüs göğüse mücadele etmiştir. Kendisinden önceki kumandanın komutası altında disiplinsiz ve dağınık vaziyette bulunan birlikleri düzene sokan Süleyman Askerî Bey, bölge halkını oluşturan aşiretlerden de faydalanmaya çalışmış fakat çoğunlukla başarılı olamamıştır. Ocak 1915'te Rota Muharebesi esnasında iki dizinden birden yaralanan Süleyman Askerî Bey, cepheden uzaklaşmış olması, şahit olduğu ihanetler ve genel mahallin kötü şartlarından kaynaklı olarak ruhsal çöküntüye uğramıştır. 3 Nisan 1915 günü sedye üzerinde cepheye dönen Süleyman Askerî Bey için birtakım gösteriler düzenlenmiştir. Süleyman Askerî Bey'in yaralı olmasına rağmen töreni ayakta izlerken çekilmiş bir fotoğrafı kitapta mevcuttur. (s. 306)

Irak cephesinde yapılması ve başarıya ulaşması planlanan son Türk taarruzunda pek çok Arap mücahit ve aşiretlerinin muharebeden kaçması ve Türk tarafının bozguna uğramasıyla, zaten son derece bozuk olan ruh hâli Süleyman Askerî Bey'i intihara sürüklemiştir. Süleyman Askerî Bey'in kitapta aktarılan son sözleri şunlardır: "*Kadınların bile muharebe etmesini beklediğim böyle bir zamanda harbe seyirci kalmaktan utanmıyor musunuz? Köpekler bile yabancıları mahallerine yaklaştırmazlar, onlar kadar bile olamadınız...*" (s. 317)

Bu sözlerden sonra arabasına bindirilmesini emreden Süleyman Askerî Bey, görgü tanıklarının

anlattıklarına göre arabada yakın mesafeden tek el ateş ederek intihar etmiştir. 15 Nisan 1915 günü Süleyman Askerî Bey'in naaşı defnedilmiştir.

Sonuç olarak 345 sayfadan oluşan ve Süleyman Askerî Bey'in 31 yıllık kısa ömrünü okuyuculara sunan bu eser, gerek yazarın akıcı ve sürükleyici anlatımıyla gerekse Süleyman Askerî Bey'in aile arşivinden alınan fotoğrafların kullanılmasıyla, okuyucuya keyif veren, zengin içeriğe sahip bir eserdir. Yazar, Türk tarihinin pek çok dönüm noktasında iz bırakmış olan değerli bir askeri, British Library, ATASE, BOA, TBMM, The National Archives, Millî Savunma Bakanlığı Arşivi ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi vb. ulusal ve uluslararası birçok kaynaktan yararlanarak tarihseverlere tanıtmıştır.